

МАНУСКРИПТИ БУРШТИНОВОЇ КІМНАТИ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ МІСТА ДРЕЗДЕН

У статті розглядаються давні манускрипти з Бурштинової кімнати, які знаходяться в Технічному університеті міста Дрезден. Це дослідження розширює поняття про такі наукові галузі, як: археологія, історична хронологія, музеологія та теологія. Автор статті розглядає такі манускрипти: 1. «Якоб Краузе: Розкішна палітурка. Теляча печінка з золотої тисняви» («Jakob Krause: Prachteinband. Kalbsleder mit vergoldeter Prägung»). 2. «Луїджі Гуччі: іконографіка міста Венеція. План Венеції. Мідна гравюра, рік 1740. Маштаб близько 1:2600» («Luigi Ughi: Iconografica rappresentazione della inclita citta di Venezia. Plan von Venedig. Kupferstich, 1740. Maßstab ca. 1:2600»). 3. «Йоганн Габріель Доппельмайєр та Йоганн Георг Пушнер: «Globus Terrestris». Глобус. Діаметр 32 см, висота 46 см. Сегментна мідна гравюра. Нюрнберг, рік 1728. Маштаб 1:40.000.000» («Johann Gabriel Doppelmaier (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner: «Globus Terrestris». Erdglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728. Maßstab 1: 40.000.000). 4. «Йоганн Габріель Доппельмайєр та Йоганн Георг Пушнер: «Globus Coelestis Novus». Глобус зірок. Діаметр 32 см, висота 46 см. Сегментна мідна гравюра. Нюрнберг, рік 1728» («Johann Gabriel Doppelmaier (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner: «Globus Coelestis Novus». Himmelsglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728.»). 5. «Гоб Магдебурзький: Дурингські та майсенські краєзнавчі дощечки. Малюнки у живописі. Майсен, рік 1566. Маштаб близько 1:215 000» («Hob Magdeburg: Düringische und Meinische Landtaffel. Kartengemälde. Meißen, 1566. Maßstab ca. 1:215 000»). 6. «Життя, диво та зображення Святої Валатти Петрос. Ефіопський паперовий рукопис у малюнках на пергаменті. Його милість король Йоганн I. (Рік 1672)» («Leben, Wunder und Bildnis der heiligen Walatta Petros. Äthiopische Bilderhandschrift auf Pergament. Im Jahr 165 der Gnade und im 5. Jahr des Königs Johannes I. (1672)»). 7. «Шумерська глиняна кегля. XXI ст. до Різдва Христового» («Sumerischer Tonkegel. 21. Jahrhundert v. Chr.»). 8. «Нове у друкарстві та зображення «Всі люди побратими». Китайське Шуй-ху-хуан. Дерев'яні дощечки з тиснявою. XVII ст.» («Neugedrucktes und mit Bildern der Pflichttreuen illustriertes Shui-hu-chuan. Chinesischer Holztafeldruck. 17. Jh.»). 9. «Мулана Фузулі: Benk u Bâde» («гашиш та вино») («Mulana Fuzuli: Benk u Bâde (Haschisch und Wein)»). 10. «Маленькі Корани. Воськутні арабські рукописи на цигарковому папері. XII ст.» («Miniatürkoran. Achteckige

arabische Handschrift auf Seidenpapier. 12. Jh.»). 11. «Фрагмент грецького папірусу Птолемеївського часу. Єгипет. 163 рік до Різдва Христового» («Fragmenteines griechischen Papyrus aus der Ptolemäerzeit. Ägypten, 163 v. Chr.»). 12. «Machsor mechol haschana. Юдейський рукопис на пергаменті. 293 аркуші, Німеччина (можливо Есслінгер), близько 1290 року» («Machsor mechol haschana. Hebräische Handschrift auf Pergament. 293 Blätter, Deutschland (wohl Esslingen)», um 1290). 13. «Альбрехт Дюрер: співвідношення людського тіла. Паперовий рукопис, 230 аркушів. Нюрнберг, рік 1523» («Albrecht Dürer: Von den Proportionen des menschlichen Körpers. Handschrift auf Papier, 230 Blatt. Nürnberg, 1523»). 14. «Мартін Лютер: Коментар Давидових псалмів. Вимпенберг, 1513–1516 рр.» («Martin Luther: Commentarius in psalmos Davidis. Wittenberg, 1513–1516»). 15. «Йоганн Міхаель Зеліхманн: Колекція різних іноземних та рідкісних птахів. Том 7. Нюрнберг, рік 1770» («Johan Michael Seligmann: Sammlung verschiedener ausländischer und seltener Vögel. Bd. 7. Nürnberg, 1770»). 16. «Якоб Теодор Кляйн: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Нюрнберг, рік 1770» («Jacob Theodor Klein: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Nürnberg, 1770»). 17. «Марія Сибілла Меріан: Метаморфози Суринамських комах. Амстердам, рік 1705» («Maria Sibylla Merian: Metamorphosis insectorum Surinamensium. Amsterdam, 1705»).

Ключові слова: археологія; Бурштинова кімната; джерелознавство; історична хронологія; історія церкви; манускрипт; музеологія; теологія; університет.

Постановка проблеми. Університетська освіта Німеччини пройшла складний шлях свого становлення та розвитку. У ході історичних подій (Реформація та Контрреформація (1517–1618 рр.), Тридцятирічна війна (1618–1648 рр.), Веймарська республіка (1919–1933 рр.), період націонал-соціалізму (1933–1945 рр.), виникнення та існування НДР та ФРН (1949–1989 рр.), Об'єднання Німеччини (з 03.10.1990)), важливих змін у політичному, соціально-економічному та культурному житті країни постало питання про модернізацію суспільства. Саме виклики часу обумовили підготовку освічених людей, і, підготовка фахівців із вищою освітою перейшла в категорію масову. Разом з тим, освіта виконує важливу соціальну місію. Але питання залучення здобутого в університетах Німеччини досвіду до модернізації університетської освіти в Україні традиційно залишається актуальним, оскільки воно не було предметом спеціального дослідження у вітчизняній історії, філології, теології та педагогіки.

З розвитком рівня освіченості в середньовічній Німеччині (XIV ст.), суспільство почало усвідомлювати важливість збереження власної самобутності. Люди прагнули здобувати освіту, але все ускладнювалось тим, що освіта була доступна лише заможним прошаркам суспільства. Для бюргерства освіта носила індивідуальний характер. Кріпацтво треба було навчати, а для цього потрібна освіта. Так, при церквах (нім. die Kirche) починали виникати університети, у яких навчався бідний прошарок населення. Духівництво закликала свою паству не лише дотримуватись церковних канонів, а й навчатись. Таким чином, збіднілі люди здобували освіту. Згодом це явище почало носити масовий характер. Освіта стає вагомим чинником консолідації нації.

Передумовою успішної університетської освіти є виважена державна політика, яка спрямована на передачу накопиченого досвіду від покоління до покоління та збереження національної культури. Посилення уваги до власної культури та мови відбувалось у XIX ст., коли Німеччина вже не була роздіблена на князівства. Таке складне становище країни тривало близько трьохсот років і вимагало відродження національних традицій, консолідації німецької нації, збереження власної самобутності, що призвело до виникнення в університе-

тах Німеччини музеїв або музейних кімнат, наприклад, створення та існування в Технічному університеті міста Дрезден Бурштинової кімнати (нім. *das Bernsteinzimmer*).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання цієї наукової проблематики, а саме – історія давніх манускриптів в університетах Німеччини – у вітчизняній історичній науці відсутні. Наголосимо на тому, що вивчення манускриптів є предметом дослідження історії церкви, оскільки тексти та графічні зображення в манускриптах вважаються канонічними згідно з церковними догмами.

Наукові завдання статті. Наукові завдання статті покликані розширити такі галузі знань, як: археографія, джерелознавство, музеологія та теологія, оскільки манускрипти становлять велике значення для світової спільноти.

Мета статті. Завдання полягає в тому, щоб проаналізувати та охарактеризувати давні манускрипти з Бурштинової кімнати Технічного університету міста Дрезден (*Technische Universität Dresden*, 1828 р.; 1961 р.).

Виклад основного матеріалу.

Дзеркальна вітрина № 5 (Vitrine V)

У ній розміщено такий манускрипт, а саме:

1. **«Якоб Краузе: Розкішна палітурка. Теляча печінка з золотої тисняви» («Jakob Krause: Prachteinband. Kalbsleder mit vergoldeter Prägung»)¹.**

Шанованого та знаного майстера-палітуриста Якоб Краузе (1531/1532–1585) у 1566 р. запрошено до Королівського двору Августа Саксонського. Його роботи є унікальними та виконаними вручну – переплетення телячої шкіри з золотим тисненням.

Потрійне обрамлення манускрипту з плоскими кутами, де містяться дугоподібні лінії з тисненням саксонського герба з 15 графами та ініціалами курфюрста Августа Саксонського.

Дзеркальна вітрина № 6 (Vitrine VI)

1. **«Луїджі Гуччі: іконографіка міста Венеція. План Венеції. Мідна гравюра, рік 1740. Маштаб близько 1:2600» («Luigi Ughi: Iconografica rappresentazione della inclita citta di Venezia. Plan von Venedig. Kupferstich, 1740. Maßstab ca. 1:2600»)².**

Друкована карта у кількості 14 примірників, що вперше побачили світ 1729 р., як пам'ять про Фрідріха Крістіана, сина курфюрста Фрідріха Августа II, який спочив у т. зв. «Grand Tour» в Італії та вшанований з великими почеснями у Венеції.

2. **«Йоганн Габріель Доппельмайер та Йоганн Георг Пушнер: «Globus Terrestris». Глобус. Діаметр 32 см, висота 46 см. Сегментна мідна гравюра. Нюрнберг, рік 1728. Маштаб 1:40.000.000» («Johann Gabriel Doppelmayr (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner: «Globus Terrestris». Erdglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728. Maßstab 1: 40.000.000)³.**

Глобус Доппельмайера належить до найточніших німецьких глобусів XVIII ст. – поч. XIX ст.

3. **«Йоганн Габріель Доппельмайер та Йоганн Георг Пушнер: «Globus Coelestis Novus». Глобус зірок. Діаметр 32 см, висота 46 см. Сегментна мідна гравюра. Нюрнберг, рік 1728» («Johann Gabriel Doppelmayr (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner: «Globus Coelestis Novus». Himmelsglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728»)⁴.**

Свого часу, 1730 р. знаменитий астроном із м. Данціг Йоганн Гельвецій почав вираховувати місцезнаходження зірок. Усі сузір'я були запозичені з праці «*Prodromus Astronomiae*» Гельвеція (1690 р.).

¹ Jakob Krause: Prachteinband. Kalbsleder mit vergoldeter Prägung.

² Luigi Ughi: Iconografica rappresentazione della inclita citta di Venezia. Plan von Venedig. Kupferstich, 1740. Maßstab ca. 1:2600.

³ Johann Gabriel Doppelmayr (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner : «Globus Terrestris». Erdglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728. Maßstab 1: 40.000.000.

⁴ Johann Gabriel Doppelmayr (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner : «Globus Coelestis Novus». Himmelsglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728.

У цьому манускрипті розміщено шість класифікацій зірок та зібрано опис комет за їх походженням.

4. «**Гіоб Магдебурзький: Дурингські та майсенські красназавчі дощечки. Малюнки у живописі. Майсен, рік 1566. Маштаб близько 1:215 000**» («**Hiob Magdeburg: Duringische und Meinische Landtaffel. Kartengemälde. Meißen, 1566. Maßstabca. 1:215 000**») ⁵.

Теолог Гіоб Магдебурзький підготував малюнки у живописі за дорученням курфюрста Августа Саксонського. Означені дощечки виконані з найдавнішого інвентару, датованим 1587 р. Там нанесено географічне розташування, а саме: на північ і до Магдебургу, Цоссен та Тойпітц, на схід і до Зоммерфельду (Лубско) та Ціттау, на південь і до Егеру (Оре), на захід і до Зальцбурга та Госляру. Також на картах зображено 500 поселень.

Дзеркальна вітрина № 7 (Vitrine VII)

1. «**Життя, диво та зображення Святої Валатти Петрос. Ефіопський паперовий рукопис у малюнках на пергаменті. Його милість король Йоганн I. (Рік 1672)**» («**Leben, Wunder und Bildnis der heiligen Walatta Petros. Äthiopische Bilderhandschrift auf Pergamebt. Im Jahr 165 der Gnade und im 5. Jahr des Königs Johannes I. (1672)**») ⁶.

Свята Валатта Петрос (1594–1643) своїми зусиллями досягла єднання ефіопської церкви з римською та започаткувала чернецтво (католицьке) в Ефіопії.

2. «**Шумерська глиняна кегля. XXI ст. до Різдва Христового**» («**Sumerischer Tonkegel. 21. Jahrhundert v. Chr.**») ⁷.

Прадавній клинопис у храмі правителя Гудеа з Лагашу на півдні Месопотамії в Гірзу (сьогодні Телло).

3. «**Нове у друкарстві та зображення «Всі люди побратими». Китайське Шуй-хуан. Дерев'яні дощечки з тиснявою. XVII ст.**» («**Neuedrucktes und mit Bildern der Pflichttreuen illustriertes Shui-hu-chuan. Chinesischer Holztafeldruck. 17. Jh.**») ⁸.

Три розділи з відомого роману, який вийшов друком у Пекіні 1614 р.

4. «**Мулана Фузулі: Benk u Bâde**» («**гашиш та вино**») («**Mulana Fuzuli: Benk u Bâde (Haschisch und Wein)**») ⁹.

Перський рукопис з золотої тисняви. Багдад 1630 р. Рифмована оповідь про гашиш та вино, як персоніфікація суспільних відносин з усіма забобонами.

5. «**Маленькі Корани. Воськутні арабські рукописи на цигарковому папері. XII ст.**» («**Miniaturkoran. Achteckige arabische Handschrift auf Seidenpapier. 12. Jh.**») ¹⁰.

6. «**Фрагмент грецького папірусу Птоlemeївського часу. Єгипет. 163 рік до Різдва Христового**» («**Fragmenteines griechischen Papyrus aus der Ptolemäerzeit. Ägypten, 163 v. Chr.**») ¹¹.

У цьому фрагменті містяться три тексти, що не пов'язані між собою. Йдеться про тогочасну торгівлю та обмін товарами.

Дзеркальна вітрина № 8 (Vitrine VIII)

1. «**Machsor mechol haschana. Юдейський рукопис на пергаменті. 293 аркуші, Німецьчина (можливо Есслінгер), близько 1290 року**» («**Machsor mechol haschana. Hebräische Handschrift auf Pergament. 293 Blätter, Deutschland (wohl Esslingen)**»), um 1290) ¹².

У перекладі «der Machsor» означає «цикл». Це юдейська молитовна книга для богослужіння, за якою правляться служби у святкові суботи. Поряд з основною літургією міститься літургічна поетика.

⁵ Hiob Magdeburg: Duringische und Meinische Landtaffel. Kartengemälde. Meißen, 1566. Maßstabca. 1:215 000.

⁶ Leben, Wunder und Bildnis der heiligen Walatta Petros. Äthiopische Bilderhandschrift auf Pergamebt. Im Jahr 165 der Gnade und im 5. Jahr des Königs Johannes I. (1672).

⁷ Sumerischer Tonkegel. 21. Jahrhundert v. Chr.

⁸ Neuedrucktes und mit Bildern der Pflichttreuen illustriertes Shui-hu-chuan. Chinesischer Holztafeldruck. 17. Jh.

⁹ Mulana Fuzuli: Benk u Bâde (Haschisch und Wein).

¹⁰ Miniaturkoran. Achteckige arabische Handschrift auf Seidenpapier. 12. Jh.

¹¹ Fragmenteines griechischen Papyrus aus der Ptolemäerzeit. Ägypten, 163 v. Chr.

¹² Machsor mechol haschana. Hebräische Handschrift auf Pergament. 293 Blätter, Deutschland (wohl Esslingen), um 1290.

Дзеркальна вітрина № 9 (Vitrine IX)

1. **«Альбрехт Дюрер: співвідношення людського тіла. Паперовий рукопис, 230 аркушів. Нюрнберг, рік 1523» («Albrecht Dürer: Von den Proportionen des menschlichen Körpers. Handschrift auf Papier, 230 Blatt. Nürnberg, 1523»)¹³.**

Манускрипт містить чотири книги, які вийшли друком у Нюрнберзі у 1528 р. Також туди входить книга малюнків Дюрера у період 1501–1519 рр.

2. **«Мартін Лютер: Коментар Давидових псалмів. Віттенберг, 1513–1516 рр.» («Martin Luther: Commentarius in psalmos Davidis. Wittenberg, 1513–1516»)¹⁴.**

Даний манускрипт містить записи першої лекції Мартіна Лютера (Martin Luther, 1483–1546) як професора теології у м. Віттенберг. Також у манускрипті розміщено тиснення його руки. Онук М. Лютера, Йоганн Ернст Лютер, надав цей манускрипт Королівській бібліотеці у якості подарунку.

Дзеркальна вітрина № 10 (Vitrine X)

1. **«Йоганн Міхаель Зеліхманн: Колекція різних іноземних та рідкісних птахів. Том 7. Нюрнберг, рік 1770» («Johan Michael Seligmann: Sammlung verschiedener ausländischer und seltener Vögel. Bd. 7. Nürnberg, 1770»)¹⁵.**

Протягом 1749–1776 рр. побачили світ вісім упорядкованих томів Зеліхманна у галузі орнітології.

2. **«Якоб Теодор Кляйн: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Нюрнберг, рік 1770» («Jacob Theodor Klein: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Nürnberg, 1770»)¹⁶.**

Я. Т. Кляйн є не лише упорядником та міським секретарем, а й послом у м. Данциг. Також відомий як природознавець, який досліджував поведінку різних тварин та розробив відповідну класифікацію.

3. **«Марія Сибілла Меріан: Метаморфози Суринамських комах. Амстердам, рік 1705» («Maria Sibylla Merian: Metamorphosis insectorum Surinamensium. Amsterdam, 1705»)¹⁷.**

У 1669 р. Марія Сибілла Меріан здійснила мандрівку з Голандії до Суринам, на північ Південної Америки, де дослідниця вивчала та замальовувала комах, чим збагатила світову ентомологію.

Висновки. Аналіз джерельної бази дозволив дійти висновку, що означена проблема не була об'єктом спеціального вивчення у вітчизняній історичній науці. Результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної історичної, філологічної та теологічної підготовки студентів, аспірантів за різними напрямками, у т. ч. під час викладання спецкурсів історичного, теологічного та філологічного спрямування, а також підготовки фахівців із музеології.

Основні положення та результати дослідження можна використовувати під час читання спецкурсів «Історія Німеччини», «Етнологія Німеччини», спецдисциплін «Спецкурс із джерелознавства, історіографії, методики викладання історії Німеччини», «Німецька історична хронологія», «Історія німецької мови», «Інтелектуальна історія Німеччини», «Філософія історії Німеччини», «Історія археології Німеччини», «Німецька соціальна антропологія», «Історія університетської освіти Німеччини», «Історія державних установ Німеччини», «Історія музеології в Німеччині» та ін.

Manuscripts of Amber Room, Technical University of Dresden City

This article focuses on old manuscripts from Amber Room, located at the Technical University of Dresden City. This study enlarges the concept regarding such scientific areas as: archeology,

¹³ Albrecht Dürer: Von den Proportionen des menschlichen Körpers. Handschrift auf Papier, 230 Blatt. Nürnberg, 1523.

¹⁴ Martin Luther: Commentarius in psalmos Davidis. Wittenberg, 1513–1516.

¹⁵ Johan Michael Seligmann: Sammlung verschiedener ausländischer und seltener Vögel. Bd. 7. Nürnberg, 1770.

¹⁶ Jacob Theodor Klein: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Nürnberg, 1770.

¹⁷ Maria Sibylla Merian: Metamorphosis insectorum Surinamensium. Amsterdam, 1705.

historical chronology, museology and theology. The author of the article considers such manuscripts, namely: 1. «Jakob Krause: superb book cover. Calfskin with gilt embossing» («Jakob Krause: Prachteinband. Kalbsleder mit vergoldeter Prägung»). 2. «Luigi Gucci: iconographic of the city of Venice. Venice Plan. Copper engraving, 1740. Scale is about 1: 2600» («Luigi Ughi: Iconografica rappresentazione della inclita citta di Venezia. Plan von Venedig. Kupferstich, 1740. Maßstab ca. 1:2600»). 3. «Johann Gabriel Doppelmayr and Johann Georg Puschner: «Globus Terrestris». Terrestrial globe. Diameter 32 cm, height 46 cm. Engraving segments. Nuremberg, 1728. Scale 1: 40.000.000» («Johann Gabriel Doppelmayr (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner: «Globus Terrestris». Erdglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728. Maßstab 1: 40.000.000). 4. «Johann Gabriel Doppelmayr and Johann Georg Puschner: «Globus Coelestis Novus». Globe of stars. Diameter 32 cm, height 46 cm. Copper engraving segments, 1728.» («Johann Gabriel Doppelmayr (Doppelmaier) und Johann Georg Puschner: «Globus Coelestis Novus». Himmelsglobus. Durchmesser 32 cm, Höhe 46 cm. Kupferstichsegmente». Nürnberg, 1728.)). 5. «Hiob of Magdeburg: During and Meissen Local History Plates. Drawings in painting. Meissen, the year of 1566. The scale is about 1: 215 000» («Hiob Magdeburg: Düringische und Meinische Landtaffel. Kartengemälde. Meißen, 1566. Maßstab ca. 1:215 000»). 6. «Life, miracle and image of St. Valatti Petros. Ethiopian paper manuscript in drawings on parchment. His Grace King Johann I. (The year of 1672)» («Leben, Wunder und Bildnis der heiligen Walatta Petros. Äthiopische Bilderhandschrift auf Pergamebt. Im Jahr 165 der Gnade und im 5. Jahr des Königs Johannes I. (1672)»). 7. «Sumerian clay skittle. XXI century Before Christ.» («Sumerischer Tonkegel. 21. Jahrhundert v. Chr.)). 8. Novelty in print and image. «All people are sworn brothers.» Chinese Shu-hu-huang. Wooden boards with embossing. XVII century.» («Neugedrucktes und mit Bildern der Pflichttreuen illustriertes Shui-hu-chuan. Chinesischer Holztafelldruck. 17. Jh.)). 9. Mulana Fuzuli: Benk u Bâde» («hashish and wine») («Mulana Fuzuli: Benk u Bâde (Haschisch und Wein)»). 10. «Small Corans. Octagonal Arabic manuscripts on cigarette paper. XII century.» («Miniaturkoran. Achteckige arabische Handschrift auf Seidenpapier. 12. Jh.)). 11. «Fragment of Greek papyrus of the Ptolemaic era. Egypt, 163 BC.» (Fragmenteines griechischen Papyrus aus der Ptolemäerzeit. Ägypten, 163 v. Chr.)). 12. «Machsor mechol haschana. Jewish parchment manuscript. 293 sheets, Germany (possibly Esslinger), around 1290» («Machsor mechol haschana. Hebräische Handschrift auf Pergament. 293 Blätter, Deutschland (wohl Esslingen)», um 1290). 13. «Albrecht Dürer: Proportions of the human body. Handwriting on paper, 230 sheets. Nuremberg, 1523.» («Albrecht Dürer: Von den Proportionen des menschlichen Körpers. Handschrift auf Papier, 230 Blatt. Nürnberg, 1523»). 14. «Martin Luther: Commentary on the David Psalms. Wittenberg, 1513–1516.» («Martin Luther: Commentarius in psalmos Davidis. Wittenberg, 1513–1516»). 15. «Johan Michael Seligmann: Collection of various foreign and rare birds. Volume 7. Nuremberg, 1770.» («Johan Michael Seligmann: Sammlung verschiedener ausländischer und seltener Vögel. Bd. 7. Nürnberg, 1770»). 16. «Jacob Theodor Klein: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Nuremberg, 1770» («Jacob Theodor Klein: Specimen descriptionis petrefactorum Gedanensium. Nürnberg, 1770»). 17. «Maria Sibylla Merian: Metamorphoses of Surinamese insects. Amsterdam, 1705» («Maria Sibylla Merian: Metamorphosis insectorum Surinamensium. Amsterdam, 1705»).

Key words: Archeology; Amber Room; source studies; historical chronology; manuscript; museology; theology; university.

Рецензенти: Міронова І., д-р іст. наук, доцент;
Гайдай О., канд. іст. наук, доцент.